SPLOŠNA MATURA IZ PREDMETA FILOZOFIJA V LETU 2026
Poročilo DPK SM za filozofijo

Vsebina

1 Struktura kandidatov ... 2
1.1 Struktura kandidatov pri splošni maturi – primerjava po letih ... 3
1.2 Struktura kandidatov pri izpitu splošne mature iz filozofije – primerjava po letih ... 4
1.3 Podrobnejša struktura kandidatov pri izpitu splošne mature iz filozofije v spomladanskem izpitnem roku 2026 ... 6

2 Analiza dosežkov pri izpitu splošne mature iz filozofije v spomladanskem izpitnem roku 2026 ... 7
2.1 Porazdelitev dosežkov po odstotnih točkah ... 7
2.2 Meje med ocenami ... 8
2.3 Porazdelitev dosežkov po ocenah ... 9

3 Splošni podatki o kandidatih pri izpitu splošne mature iz filozofije v spomladanskem izpitnem roku 2026 ... 11

4 Vsebinska analiza dosežkov za referenčno skupino SM ... 13
4.1 Vsebinska analiza dosežkov pri zunanjem in notranjem delu izpita ... 13
4.2 Vsebinska analiza dosežkov po posameznih delih izpita ... 14
4.3 Vsebinska analiza dosežkov po nalogah in vprašanjih ... 14
4.4 Najpogostejši nepravilni odgovori kandidatov ... 22

5 Zunanje ocenjevanje in ugovori ... 24
5.1 Zunanje ocenjevanje ... 24
5.2 Ugovori na oceno in način izračuna izpitne ocene ... 24

6 Povzetek ... 25
6.1 Ocena uspeha kandidatov ... 25
6.2 Ocena kakovosti izpitnih pol ... 26
6.3 Druge ugotovitve ... 26

Avtorja:
Marko Štempihar, glavni ocenjevalec za filozofijo
dr. Tomaž Grušovnik, predsednik DPK SM za filozofijo

Poročilo je potrdila DPK SM za filozofijo na svoji 15. korespondenčni seji, 24. in 25. 9. 2026.
Ljubljana, september 2026

1 Struktura kandidatov

Statistične podatke za kandidate, ki so se udeležili **spomladanskega izpitnega roka splošne mature,** prikazujemo ločeno glede na njihovo strukturo:

a) **referenčno skupino SM** predstavljajo redni dijaki, ki prvič v celoti opravljajo splošno maturo (brez kandidatov z maturitetnim tečajem, 21-letnikov, odraslih in poklicnih maturantov). Na dosežkih te skupine se postavljajo tudi meje med ocenami.

   Okrajšava: ref. skup. SM;

b) **kandidate SM** (ref. skup. SM + ostali SM) predstavljajo tisti, ki opravljajo splošno maturo (brez kandidatov poklicne mature, ki opravljajo posamezni izpit splošne mature). To so:

   - referenčna skupina SM (redni dijaki, ki prvič v celoti opravljajo splošno maturo) in
   - **ostali SM**, to so:
     - kandidati z maturitetnim tečajem,
     - 21-letniki,
     - odrasli,
     - kandidati, ki popravljajo eno ali dve negativni oceni,
     - kandidati, ki opravljajo SM ponovno v celoti,
     - kandidati, ki opravljajo SM v dveh delih, in
     - kandidati, ki izboljšujejo oceno.

   Okrajšava: kandidati SM;

c) **kandidate PM** (kandidati poklicne mature s posameznim izpitom pri splošni maturi) predstavljajo tisti, ki ob poklicni maturi (štirje predmeti) dodatno opravljajo posamezni izpit SM.

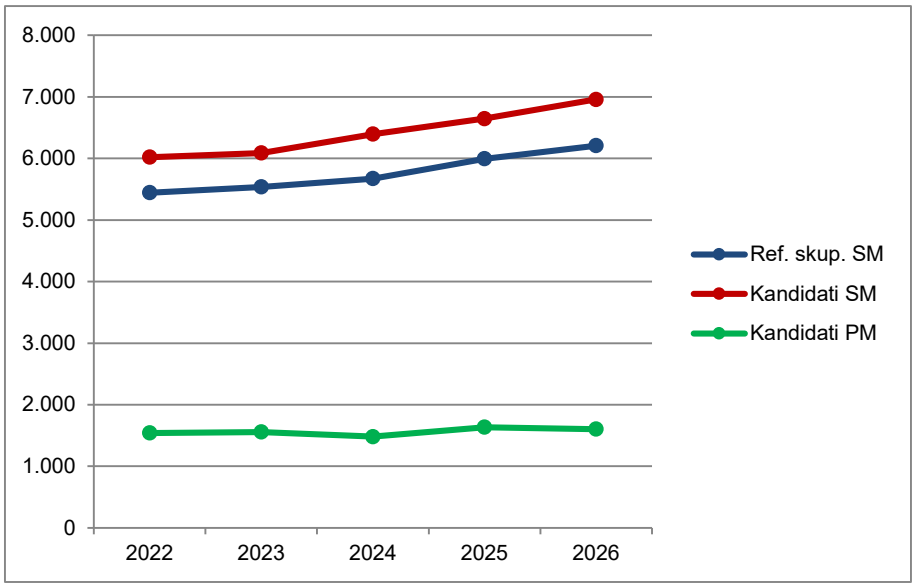
   Okrajšava: kandidati PM.

1.1 Struktura kandidatov pri splošni maturi – primerjava po letih

Preglednica 1.1.1 in slika 1.1.1 prikazujeta primerjavo števila udeleženih kandidatov v spomladanskem izpitnem roku splošne mature v letih od 2022 do 2026. Primerjave so prikazane ločeno po strukturi kandidatov.

Preglednica 1.1.1: *Udeleženi kandidati pri SM po strukturi – spomladanski izpitni roki 2022–2026*

Leto	Ref. skup. SM	Kandidati SM	Kandidati PM
2022	5.444	6.022	1.542
2023	5.539	6.088	1.558
2024	5.674	6.395	1.482
2025	5.994	6.648	1.634
2026	6.207	6.958	1.605

Slika 1.1.1: *Udeleženi kandidati pri SM po strukturi – spomladanski izpitni roki 2022–2026*

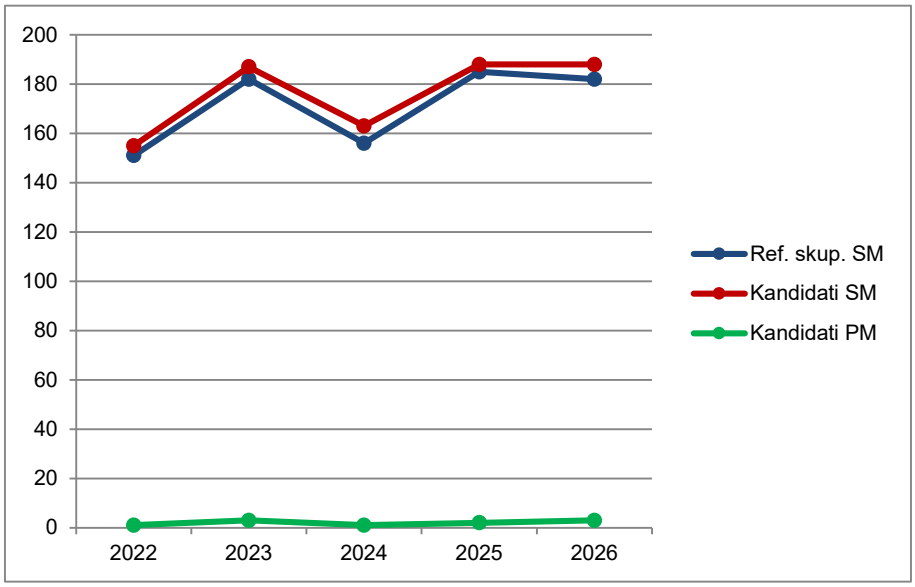
Vir: Državni izpitni center 2026

1.2 Struktura kandidatov pri izpitu splošne mature iz filozofije – primerjava po letih

Preglednica 1.2.1 in slika 1.2.1 prikazujeta primerjavo števila kandidatov, ki so opravljali filozofijo v spomladanskem izpitnem roku splošne mature v letih od 2022 do 2026. Primerjave so prikazane ločeno po strukturi kandidatov.

Preglednica 1.2.1: *Udeleženi kandidati pri izpitu SM iz filozofije po strukturi – spomladanski izpitni roki 2022–2026*

Leto	Ref. skup. SM	Kandidati SM	Kandidati PM
2022	151	155	1
2023	182	187	3
2024	156	163	1
2025	185	188	2
2026	182	188	3

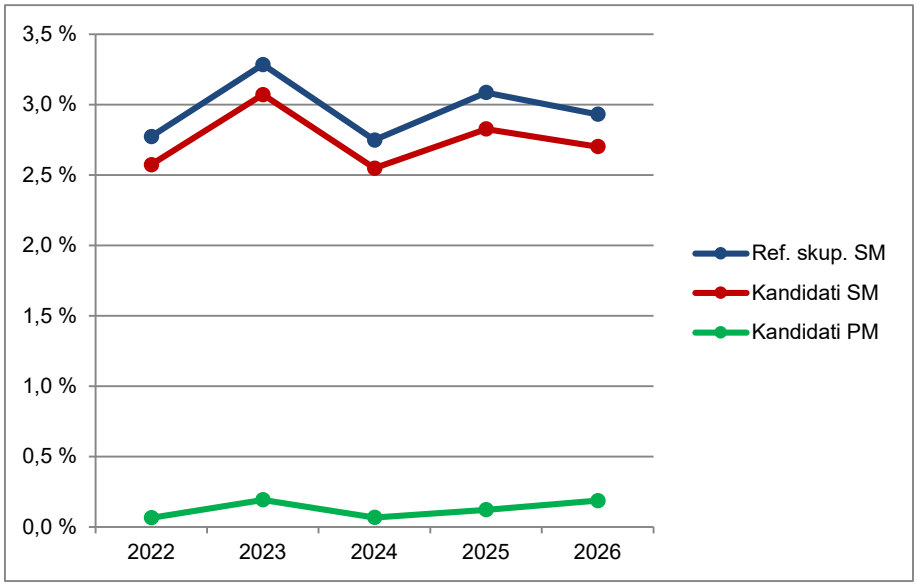
Slika 1.2.1: *Udeleženi kandidati pri izpitu SM iz filozofije po strukturi – spomladanski izpitni roki 2022–2026*

Vir: Državni izpitni center 2026

Preglednica 1.2.2 in slika 1.2.2 prikazujeta primerjavo deleža kandidatov, ki so opravljali filozofijo (preglednica 1.2.1), glede na udeležene kandidate v spomladanskem izpitnem roku splošne mature v letih od 2022 do 2026 (preglednica 1.1.1). Primerjave so prikazane ločeno po strukturi kandidatov.

Preglednica 1.2.2: *Delež udeleženih kandidatov pri izpitu SM iz filozofije po strukturi – spomladanski izpitni roki 2022–2026*

Leto	Ref. skup. SM	Kandidati SM	Kandidati PM
2022	2,8 %	2,6 %	0,1 %
2023	3,3 %	3,1 %	0,2 %
2024	2,7 %	2,5 %	0,1 %
2025	3,1 %	2,8 %	0,1 %
2026	2,9 %	2,7 %	0,2 %

Slika 1.2.2: *Delež udeleženih kandidatov pri izpitu SM iz filozofije po strukturi – spomladanski izpitni roki 2022–2026*

Vir: Državni izpitni center 2026

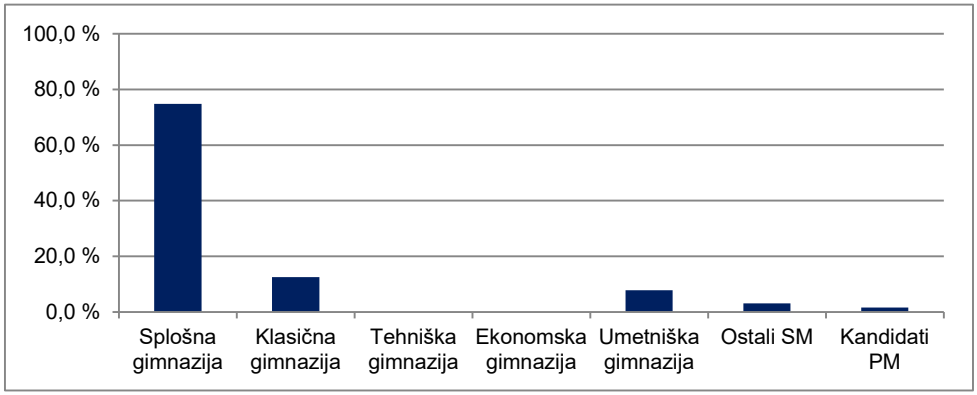
1.3 Podrobnejša struktura kandidatov pri izpitu splošne mature iz filozofije v spomladanskem izpitnem roku 2026

Preglednica 1.3.1 in slika 1.3.1 prikazujeta število in delež kandidatov, ki so opravljali izpit splošne mature iz filozofije v spomladanskem izpitnem roku 2026. Podatki so prikazani po strukturi kandidatov. (Redni dijaki, ki prvič v celoti opravljajo splošno maturo in predstavljajo referenčno skupino SM, so dodatno razdeljeni tudi na izobraževalne programe.)

Preglednica 1.3.1: *Podrobnejša struktura kandidatov pri izpitu SM iz filozofije v spomladanskem izpitnem roku 2026*

	Število	Delež
Splošna gimnazija	143	74,9 %
Klasična gimnazija	24	12,6 %
Gimnazija	167	87,4 %
Tehniška gimnazija	0	0,0 %
Ekonomska gimnazija	0	0,0 %
Umetniška gimnazija	15	7,9 %
Strokovna gimnazija	15	7,9 %
Ref. skup. SM	182	95,3 %
Ostali SM	6	3,1 %
Kandidati SM	188	98,4 %
Kandidati PM	3	1,6 %

gimnazija = splošna gimnazija + klasična gimnazija
strokovna gimnazija = tehniška gimnazija + ekonomska gimnazija + umetniška gimnazija
ref. skup. SM = gimnazija + strokovna gimnazija
kandidati SM = ref. skup. SM + ostali SM

Slika 1.3.1: *Podrobnejša struktura kandidatov pri izpitu SM iz filozofije v spomladanskem izpitnem roku 2026*

Vir: Državni izpitni center 2026

2 Analiza dosežkov pri izpitu splošne mature iz filozofije v spomladanskem izpitnem roku 2026

2.1 Porazdelitev dosežkov po odstotnih točkah

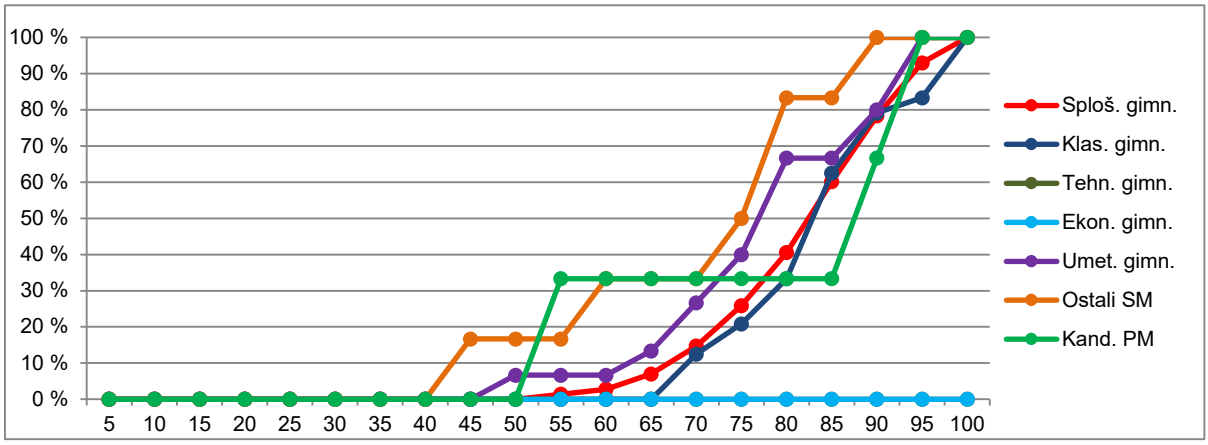
Preglednica 2.1.1 prikazuje porazdelitev kandidatov po doseženih odstotnih točkah pri filozofiji v spomladanskem izpitnem roku SM 2026 v posamezne razrede/intervale, ki obsegajo pet odstotnih točk (tj. frekvenčna porazdelitev), preglednica 2.1.2 in slika 2.1.1 pa delež kandidatov, ki so dosegli manj odstotnih točk od zgornje meje razreda (tj. relativna kumulativna frekvenčna porazdelitev). Podatki so prikazani po podrobnejši strukturi kandidatov.

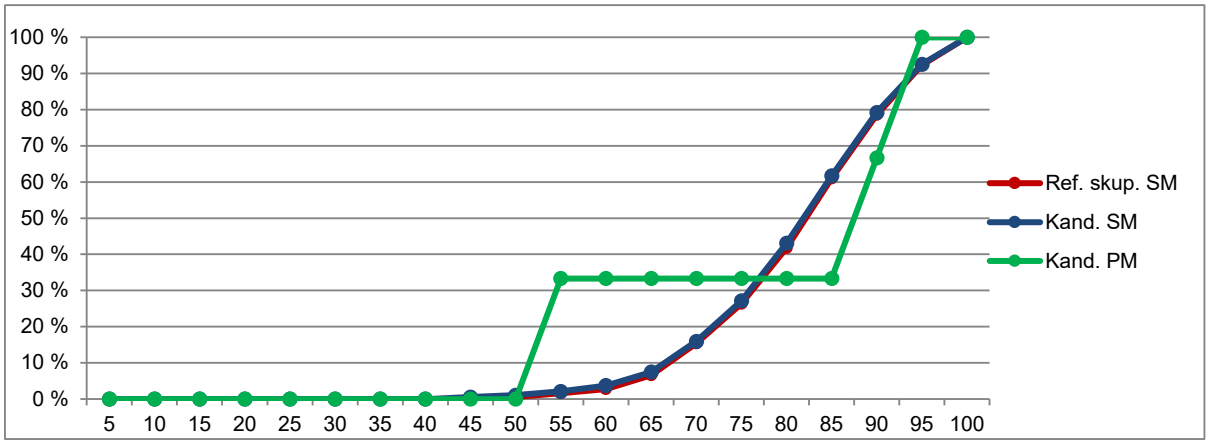
Preglednica 2.1.1: *Frekvenčna porazdelitev kandidatov po doseženih odstotnih točkah*

Odst. točke	Sploš. gimn.	Klas. gimn.	Gimn.	Tehn. gimn.	Ekon. gimn.	Umet. gimn.	Strok. gimn.	Ref. skup. SM	Kand. SM	Ostali SM	Kand. PM
0–5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6–10	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
11–15	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
16–20	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
21–25	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
26–30	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
31–35	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
36–40	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
41–45	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0
46–50	0	0	0	0	0	1	1	1	1	0	0
51–55	2	0	2	0	0	0	0	2	2	0	1
56–60	2	0	2	0	0	0	0	2	3	1	0
61–65	6	0	6	0	0	1	1	7	7	0	0
66–70	11	3	14	0	0	2	2	16	16	0	0
71–75	16	2	18	0	0	2	2	20	21	1	0
76–80	21	3	24	0	0	4	4	28	30	2	0
81–85	28	7	35	0	0	0	0	35	35	0	0
86–90	26	4	30	0	0	2	2	32	33	1	1
91–95	21	1	22	0	0	3	3	25	25	0	1
96–100	10	4	14	0	0	0	0	14	14	0	0
SKUPAJ	**143**	**24**	**167**	**0**	**0**	**15**	**15**	**182**	**188**	**6**	**3**

Preglednica 2.1.2: *Relativna kumulativna frekvenčna porazdelitev kandidatov po doseženih odstotnih točkah*

Odst. točke	Sploš. gimn.	Klas. gimn.	Gimn.	Tehn. gimn.	Ekon. gimn.	Umet. gimn.	Strok. gimn.	Ref. skup. SM	Kand. SM	Ostali SM	Kand. PM
5	0 %	0 %	0 %	-	-	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %
10	0 %	0 %	0 %	-	-	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %
15	0 %	0 %	0 %	-	-	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %
20	0 %	0 %	0 %	-	-	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %
25	0 %	0 %	0 %	-	-	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %
30	0 %	0 %	0 %	-	-	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %
35	0 %	0 %	0 %	-	-	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %
40	0 %	0 %	0 %	-	-	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %
45	0 %	0 %	0 %	-	-	0 %	0 %	0 %	1 %	17 %	0 %
50	0 %	0 %	0 %	-	-	7 %	7 %	1 %	1 %	17 %	0 %
55	1 %	0 %	1 %	-	-	7 %	7 %	2 %	2 %	17 %	33 %
60	3 %	0 %	2 %	-	-	7 %	7 %	3 %	4 %	33 %	33 %
65	7 %	0 %	6 %	-	-	13 %	13 %	7 %	7 %	33 %	33 %
70	15 %	13 %	14 %	-	-	27 %	27 %	15 %	16 %	33 %	33 %
75	26 %	21 %	25 %	-	-	40 %	40 %	26 %	27 %	50 %	33 %
80	41 %	33 %	40 %	-	-	67 %	67 %	42 %	43 %	83 %	33 %
85	60 %	63 %	60 %	-	-	67 %	67 %	61 %	62 %	83 %	33 %
90	78 %	79 %	78 %	-	-	80 %	80 %	79 %	79 %	100 %	67 %
95	93 %	83 %	92 %	-	-	100 %	100 %	92 %	93 %	100 %	100 %
100	100 %	100 %	100 %	-	-	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

Slika 2.1.1: *Relativna kumulativna frekvenčna porazdelitev kandidatov po doseženih odstotnih točkah*

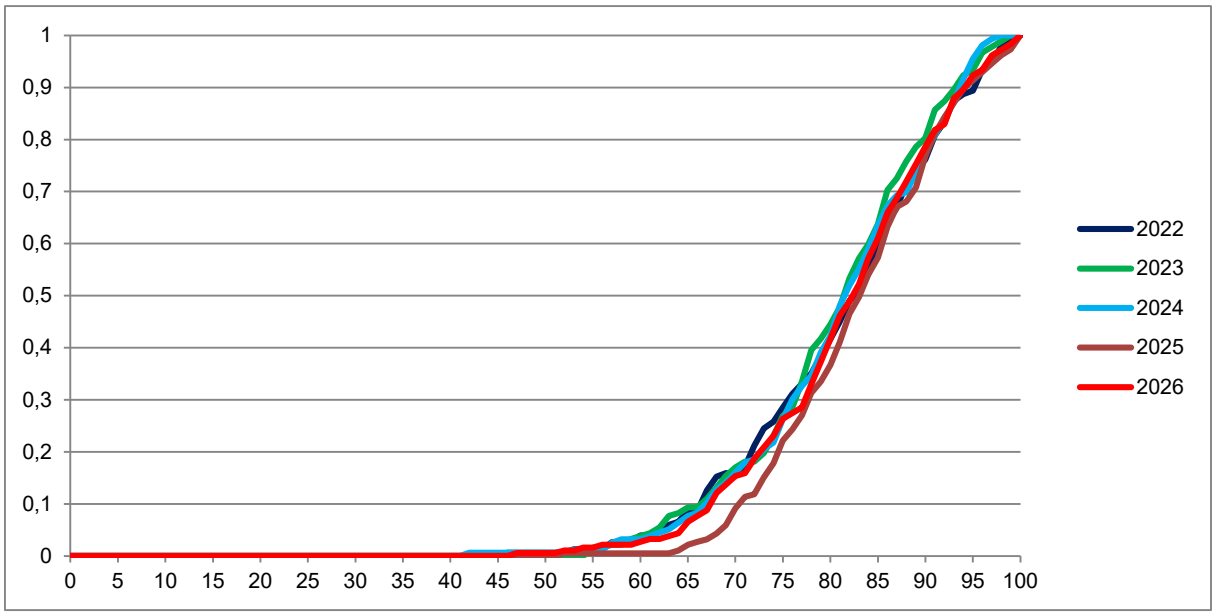
Vir: Državni izpitni center, 2026

2.2 Meje med ocenami

Preglednica 2.2.1 prikazuje primerjavo mej med ocenami v letih od 2022 do 2026, slika 2.2.1 pa kumulativno frekvenčno porazdelitev kandidatov po doseženih odstotnih točkah za referenčno skupino SM, na kateri se postavljajo meje med ocenami.

Preglednica 2.2.1: *Meje med ocenami za zadnjih pet let*

	Ocene			
Leto	**2**	**3**	**4**	**5**
2022	50	62	74	87
2023	50	62	74	86
2024	50	62	74	86
2025	50	62	74	86
2026	50	62	74	86

Slika 2.2.1: *Kumulativna frekvenčna porazdelitev kandidatov po doseženih odstotnih točkah – referenčna skupina SM*

Vir: Državni izpitni center 2026

2.3 Porazdelitev dosežkov po ocenah

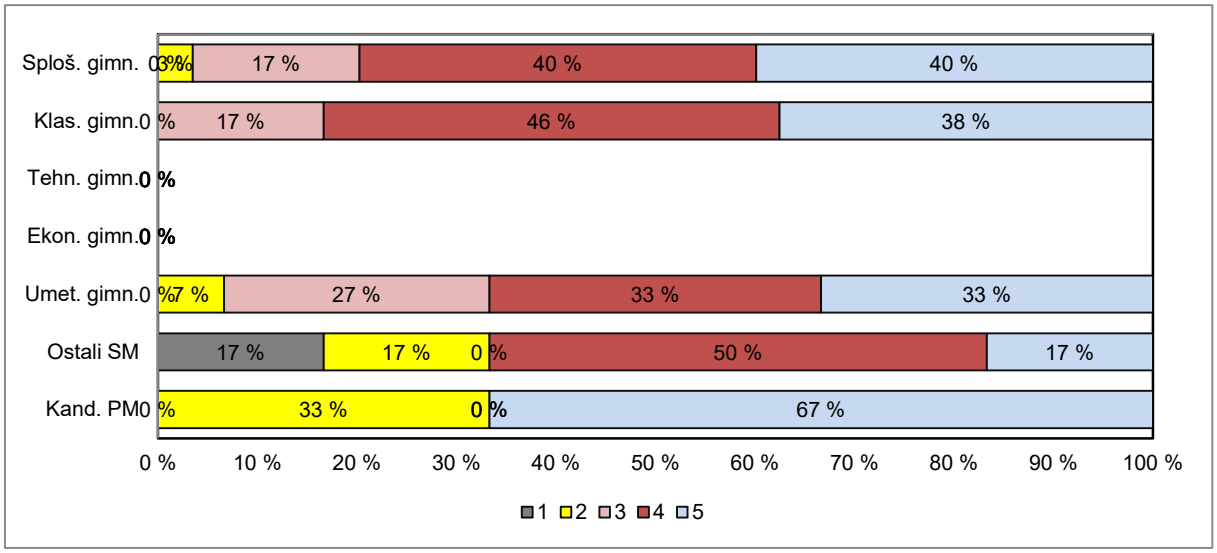
Preglednica 2.3.1 prikazuje porazdelitev kandidatov po ocenah pri filozofiji v spomladanskem izpitnem roku SM 2026 (tj. frekvenčna porazdelitev), preglednica 2.3.2 in slika 2.3.1 pa delež kandidatov s posameznimi ocenami (tj. relativna frekvenčna porazdelitev). Podatki so prikazani po podrobnejši strukturi kandidatov.

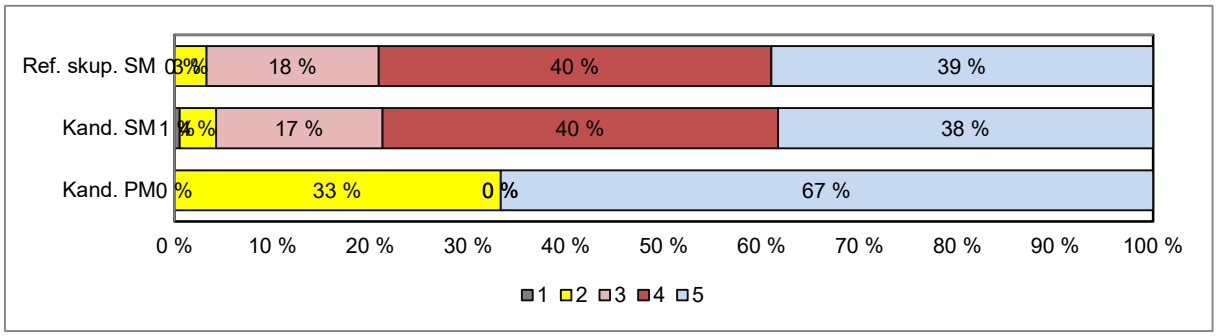
Preglednica 2.3.1: *Frekvenčna porazdelitev kandidatov po ocenah*

Ocena	Sploš. gimn.	Klas. gimn.	Gimn.	Tehn. gimn.	Ekon. gimn.	Umet. gimn.	Strok. gimn.	Ref. skup. SM	Kand. SM	Ostali SM	Kand. PM
1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0
2	5	0	5	0	0	1	1	6	7	1	1
3	24	4	28	0	0	4	4	32	32	0	0
4	57	11	68	0	0	5	5	73	76	3	0
5	57	9	66	0	0	5	5	71	72	1	2
Uspešni	**143**	**24**	**167**	**0**	**0**	**15**	**15**	**182**	**187**	**5**	**3**
Skupaj	**143**	**24**	**167**	**0**	**0**	**15**	**15**	**182**	**188**	**6**	**3**

Preglednica 2.3.2: *Relativna frekvenčna porazdelitev kandidatov po ocenah*

Ocena	Sploš. gimn.	Klas. gimn.	Gimn.	Tehn. gimn.	Ekon. gimn.	Umet. gimn.	Strok. gimn.	Ref. skup. SM	Kand. SM	Ostali SM	Kand. PM
1	0 %	0 %	0 %	-	-	0 %	0 %	0 %	1 %	17 %	0 %
2	3 %	0 %	3 %	-	-	7 %	7 %	3 %	4 %	17 %	33 %
3	17 %	17 %	17 %	-	-	27 %	27 %	18 %	17 %	0 %	0 %
4	40 %	46 %	41 %	-	-	33 %	33 %	40 %	40 %	50 %	0 %
5	40 %	38 %	40 %	-	-	33 %	33 %	39 %	38 %	17 %	67 %
Uspešni	**100 %**	**100 %**	**100 %**	**-**	**-**	**100 %**	**100 %**	**100 %**	**99 %**	**83 %**	**100 %**
Skupaj	**100 %**	**100 %**	**100 %**	**-**	**-**	**100 %**	**100 %**	**100 %**	**100 %**	**100 %**	**100 %**

Slika 2.3.1: *Relativna frekvenčna porazdelitev kandidatov po ocenah*

Vir: Državni izpitni center, 2026.

3 Splošni podatki o kandidatih pri izpitu splošne mature iz filozofije v spomladanskem izpitnem roku 2026

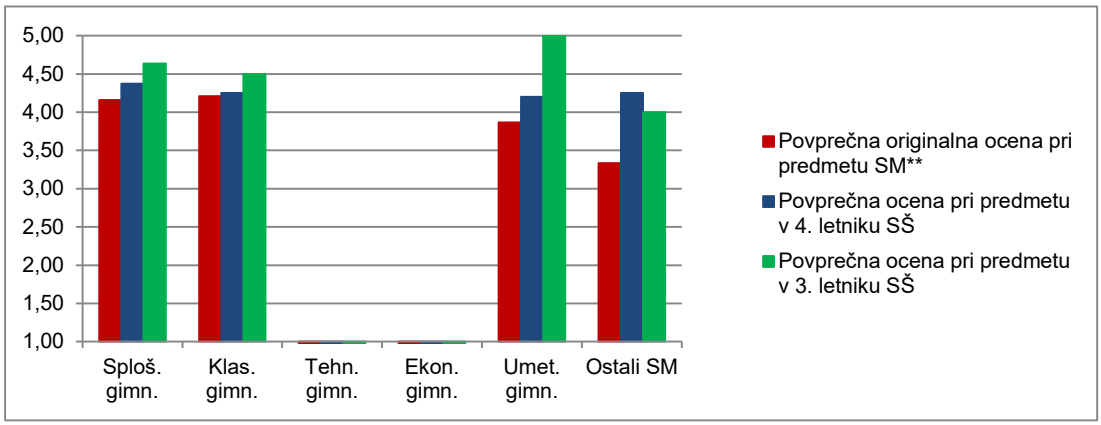
V preglednici 3.1 so zbrani splošni podatki (tj. statistike) o kandidatih, ki so opravljali izpit splošne mature iz filozofije v spomladanskem izpitnem roku 2026.

Preglednica 3.1: *Splošni podatki o kandidatih pri izpitu SM iz filozofije v spomladanskem izpitnem roku 2026*

	Sploš. gimn.	Klas. gimn.	Gimn.	Tehn. gimn.	Ekon. gimn.	Umet. gimn.	Strok. gimn.	Ref. skup. SM	Kand. SM	Ostali SM	Kand. PM
Število kandidatov	143,00	24,00	167,00	0,00	0,00	15,00	15,00	182,00	188,00	6,00	3,00
Povprečni splošni uspeh pri SM*	21,39	22,04	21,48	-	-	20,87	20,87	21,43	21,37	18,00	-
Povprečni uspeh v 4. letniku SŠ	3,77	3,88	3,78	-	-	4,07	4,07	3,81	3,79	3,00	-
Povprečni uspeh v 3. letniku SŠ	3,66	3,88	3,69	-	-	3,87	3,87	3,70	3,68	2,75	-
Povprečna ocena pri predmetu SM	4,16	4,21	4,17	-	-	3,93	3,93	4,15	4,12	3,33	4,00
Povprečna originalna ocena pri predmetu SM**	4,16	4,21	4,17	-	-	3,87	3,87	4,14	4,12	3,33	4,00
Povprečno število odstotnih točk pri predmetu SM	81,97	83,60	82,20	-	-	77,23	77,23	81,79	81,41	69,70	77,80
Mediana odstotnega števila točk pri predmetu SM	83,00	84,00	83,00	-	-	79	79,00	83,00	82,50	76,00	87,00
Standardni odklon odstotnih točk pri predmetu SM	10,13	9,44	10,02	-	-	12,56	12,56	10,30	10,72	16,83	22,61
Povprečna ocena pri predmetu v 4. letniku SŠ	4,37	4,25	4,35	-	-	4,20	4,20	4,34	4,34	4,25	-
Povprečna ocena pri predmetu v 3. letniku SŠ	4,64	4,50	4,61	-	-	5,00	5,00	4,62	4,60	4,00	-
Korelacija splošnega uspeha pri SM in ocene pri predmetu SM*	0,66	-	0,66	-	-	-	-	0,66	0,66	-	-
Korelacija splošnega uspeha pri SM in uspeha v 4. letniku SŠ*	0,76	-	0,74	-	-	-	-	0,73	0,74	-	-
Korelacija splošnega uspeha pri SM in uspeha v 3. letniku SŠ*	0,70	-	0,70	-	-	-	-	0,69	0,70	-	-
Korelacija ocene pri predmetu SM in uspeha v 4. letniku SŠ***	0,53	-	0,47	-	-	-	-	0,45	0,44	-	-
Korelacija ocene pri predmetu SM in uspeha v 3. letniku SŠ***	0,53	-	0,47	-	-	-	-	0,45	0,44	-	-
Korelacija ocene pri predmetu SM in ocene pri predmetu v 4. letniku SŠ***	0,43	-	0,45	-	-	-	-	0,48	0,44	-	-
Korelacija ocene pri predmetu SM in ocene pri predmetu v 3. letniku SŠ***	0,26	-	0,25	-	-	-	-	0,24	0,24	-	-
Korelacija notranjega in zunanjega dela pri SM	0,39	-	0,37	-	-	-	-	0,38	0,39	-	-
Odstotek neuspešnih s PP	0,00	0,00	0,00	-	-	0,00	0,00	0,00	0,53	16,67	0,00
Odstotek neuspešnih brez PP	0,00	0,00	0,00	-	-	6,67	6,67	0,55	1,06	16,67	0,00

*Pri izračunu povprečnega splošnega uspeha pri SM so upoštevani samo uspešni kandidati (10 točk ali več). Enako velja tudi za korelacije s splošnim uspehom pri SM.
**Originalna ocena je ocena pri predmetu SM, izračunana iz odstotnih točk, brez upoštevanja PP (pogojno pozitivne), ocenjevanja na OR namesto VR ali upoštevanja ocene iz prejšnjega roka.
***Korelacija z oceno pri predmetu SM se računa z originalno oceno pri predmetu SM.
Če je manj kakor 30 popolnih parov podatkov, se korelacija ne izračuna.

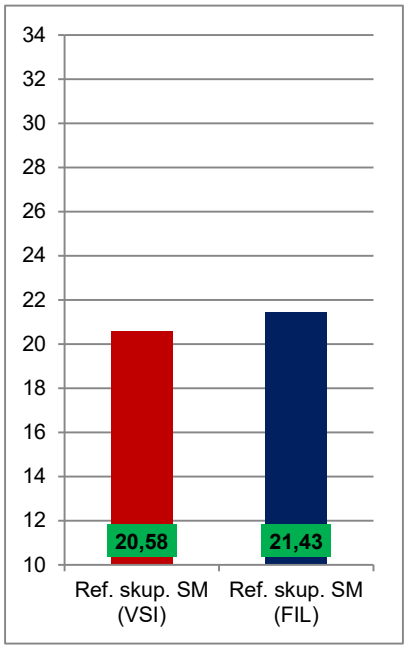
Slika 3.1 prikazuje primerjavo povprečne originalne ocene pri izpitu SM iz filozofije in povprečnih ocen iz filozofije v 4. in 3. letniku srednje šole. Podatki so prikazani po podrobnejši strukturi kandidatov.

Slika 3.1: *Povprečne ocene pri izpitu SM iz filozofije*

Vir: Državni izpitni center 2026

Slika 3.2 prikazuje primerjavo povprečnega splošnega uspeha vseh gimnazijcev, ki so v spomladanskem izpitnem roku 2026 prvič v celoti opravljali splošno maturo (ref. skup. SM – VSI), in gimnazijcev, ki so v tem izpitnem roku prvič v celoti opravljali izpit SM iz filozofije (ref. skup. SM – FIL).

Slika 3.2: *Povprečni splošni uspeh pri SM in pri izpitu SM iz filozofije*

Vir: Državni izpitni center 2026

4 Vsebinska analiza dosežkov za referenčno skupino SM

4.1 Vsebinska analiza dosežkov pri zunanjem in notranjem delu izpita

Preglednica 4.1.1 prikazuje osnovne statistične podatke za referenčno skupino SM pri zunanjem in notranjem delu izpita iz filozofije v spomladanskem izpitnem roku SM 2026.

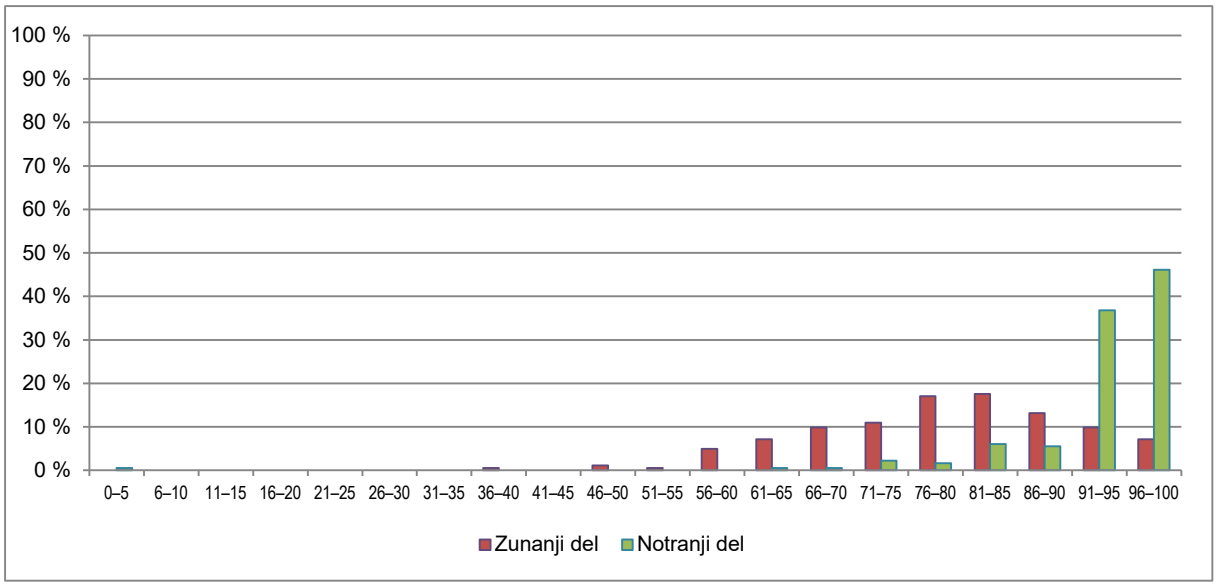
Preglednica 4.1.1: *Osnovni statistični podatki*

	Zunanji del	Notranji del
Število kandidatov	182	182
Povprečno število odstotnih točk	63,03	18,77
Standardni odklon odstotnih točk	9,36	2,03
Maksimalno število odstotnih točk	80,00	20,00
Povprečna težavnost	**0,79**	**0,94**

Preglednica 4.1.2 in slika 4.1.1 prikazujeta relativno frekvenčno porazdelitev referenčne skupine SM po dosežkih pri zunanjem in notranjem delu izpita iz filozofije v spomladanskem izpitnem roku SM 2026.

Preglednica 4.1.2: *Relativna frekvenčna porazdelitev po dosežkih pri zunanjem in notranjem delu izpita*

Odstotki	Zunanji del	Notranji del
0–5	0 %	1 %
6–10	0 %	0 %
11–15	0 %	0 %
16–20	0 %	0 %
21–25	0 %	0 %
26–30	0 %	0 %
31–35	0 %	0 %
36–40	1 %	0 %
41–45	0 %	0 %
46–50	1 %	0 %
51–55	1 %	0 %
56–60	5 %	0 %
61–65	7 %	1 %
66–70	10 %	1 %
71–75	11 %	2 %
76–80	17 %	2 %
81–85	18 %	6 %
86–90	13 %	5 %
91–95	10 %	37 %
96–100	7 %	46 %
SKUPAJ	**100 %**	**100 %**

Slika 4.1.1: *Relativna frekvenčna porazdelitev po dosežkih pri zunanjem in notranjem delu izpita*

Vir: Državni izpitni center 2026

4.2 Vsebinska analiza dosežkov po posameznih delih izpita

Preglednica 4.2.1 prikazuje osnovne statistične podatke za referenčno skupino SM pri posameznih delih izpita iz filozofije v spomladanskem izpitnem roku SM 2026.

Preglednica 4.2.1: *Osnovni statistični podatki po posameznih delih izpita*

	Izpitna pola 1	Izpitna pola 2	Seminarska naloga
Število kandidatov	182	182	182
Povprečno število odstotnih točk	28,25	34,77	18,77
Standardni odklon odstotnih točk	4,31	6,47	2,03
Maksimalno število odstotnih točk	35,00	45,00	20,00
Povprečna težavnost	**0,81**	**0,77**	**0,94**

4.3 Vsebinska analiza dosežkov po nalogah in vprašanjih

Splošni vtis o nalogah je, da kandidati večinoma dobro poznajo obravnavano snov in da so bili odgovori praviloma korektni. Negativnih ocen je bilo malo, večina kandidatov pa je bila dobro, zelo dobro ali odlično pripravljena. Pri komentarjih odlomkov so kandidati pri odgovorih na podvprašanja večinoma pokazali dobro poznavanje besedil, jasno razlago temeljnih pojmov in ustrezno razumevanje obravnavanih tem.

Kandidati izkazujejo dobro poznavanje filozofskih teorij in avtorjev, vendar se teže premaknejo od obnavljanja znanja k samostojni filozofski razpravi. Mnogi eseji ostajajo na ravni predstavitve stališč in teorij, redkeje pa razvijejo poglobljeno analizo pojmov, kritično presojo ali jasno argumentirano lastno stališče. Pogosto manjka pojasnilo, zakaj posamezni filozofi zagovarjajo določena stališča, pa tudi neposredna navezava predstavljenih teorij na obravnavani problem.

V več primerih so bili eseji precej generični in bi jih bilo mogoče uporabiti za razpravljanje o različnih naslovih ali odlomkih. Kandidati so sicer predstavljali različne poglede in filozofske tradicije, vendar niso vselej dejansko izhajali iz konkretnega odlomka ali osrednjega problema naslovne trditve. Manjši delež esejev je izstopal po samostojnem premisleku, problemski osredotočenosti in jasni argumentativni izpeljavi.

Opozoriti gre tudi na pomanjkljivosti v strukturi esejev. Večkrat se pojavijo težave s šibkejšimi uvodi in zaključki, neustrezna umestitev odlomka v širši kontekst ter premajhna povezanost posameznih delov besedila v zaokroženo celoto. Pri nekaterih nalogah kandidati predvsem sledijo zastavljenim vprašanjem po vrsti, ne da bi odgovore povezali v enoten filozofski komentar. Ponekod eseji tudi niso dosegli zahtevanega obsega.

Kljub navedenim pomanjkljivostim je iz večine nalog razvidna dobra splošna seznanjenost kandidatov s filozofskimi problemi in filozofsko tradicijo. Popolno nepoznavanje snovi je redko, pogostejša težava pa je manj razvito razumevanje problemov, skromnejša argumentacija in pomanjkanje samostojnega filozofskega premisleka. Ocenjevalci ob tem ugotavljajo, da je bila čitljivost pisave v primerjavi s preteklimi leti boljša, kar je olajšalo vrednotenje nalog.

Izpitna pola 1

Število kandidatov: 188; povprečno število točk: 17,62; indeks težavnosti: 0,80.

Platon: *Država*

Število kandidatov: 127; povprečno število točk: 17,75; indeks težavnosti: 0,81; indeks diskriminativnosti: 0,53.

Kandidati so večinoma dobro predstavili vsebino Platonove *Države* in so praviloma uspešno povzeli temeljne elemente odlomka, zlasti prispodobo o daljici, vzgojo filozofov ter vlogo filozofa-vladarja. Prevladovali so zelo dobri in odlični eseji, pri katerih je bilo razvidno dobro poznavanje besedila in osnovnih pojmov. Kandidati so pogosto podrobno opisovali posamezne stopnje poti filozofove vzgoje ter natančno predstavljali praktične vidike organizacije idealne države.

Kljub dobremu poznavanju vsebine pa se je tudi letos pokazalo, da številni kandidati teže preidejo od opisovanja k filozofski razlagi. Pogosto so korektno povzeli odlomke in predstavili posamezne pojme, vendar niso dovolj pojasnili njihovega filozofskega pomena in medsebojnih povezav. Posebej izrazito se je to pokazalo pri razlagi nauka o idejah, ki ga nekateri kandidati sicer omenjajo kot temelj Platonove filozofije, vendar ne razumejo njegove osrednje vloge pri utemeljitvi idealne države in celotne strukture Platonove politične misli. Posledično so bili eseji bolj deskriptivni kot analitični.

Za eno od najzahtevnejših tem se je tudi letos izkazala dialektika. Kandidati so običajno znali opisati dejavnost filozofa-dialektika in njegovo mesto v državi, bistveno redkeje pa so zadovoljivo pojasnili, kaj dialektika sploh je in kakšna je njena vloga v procesu spoznanja. Ostajali so pri opisovanju vzgojnega procesa ali naštevanju predmetov filozofske izobrazbe, ne da bi razložili, zakaj imajo matematika, znanosti in nazadnje dialektika posebno mesto na poti k vednosti. Prav tako so se težave pojavljale pri razumevanju razlik med mnenjem in vednostjo ter pri razlagi vzpenjanja po spoznavni lestvici, ki jo predstavlja prispodoba o daljici.

Pri kandidatih se je večkrat pojavilo pomanjkljivo razumevanje ontološkega ozadja Platonove misli. Mnogi kandidati govorijo o svetu idej kot o nečem, kar je Platon preprosto predpostavil ali si zamislil, ne da bi razumeli argumentativno ozadje njegovega razlikovanja med čutno zaznavno in inteligibilno stvarnostjo. Posledično je bila razlaga prispodobe o daljici shematična in poenostavljena, brez poglobljene interpretacije posameznih ravni spoznanja in njihove povezave z naukom o idejah.

Podobne težave so se pokazale pri obravnavi povezave med tremi deli duše in tremi deli države. Kandidati so posamezne dele pravilno našteli, vendar niso vedno pojasnili njihove medsebojne povezanosti in pomena za razumevanje pravičnosti v posamezniku in državi. Nekateri so sicer zelo podrobno opisovali vzgojo varuhov in filozofov, manj pozornosti pa namenili vprašanju, zakaj ima vzgoja takšno obliko in kakšen je njen cilj.

Pri šibkejših esejih je bilo opaziti tudi težnjo po reproduciranju vnaprej pripravljenih odgovorov. Takšni kandidati niso vedno neposredno odgovarjali na zastavljena vprašanja, temveč so predstavljali splošno znanje o Platonovi filozofiji. Posledično so včasih podrobno obravnavali vsebine, ki za razumevanje konkretnega odlomka niso bile bistvene, medtem ko so nekatere poudarke iz navodil za pisanje komentarja obdelali zgolj površno ali pa jih povsem izpustili.

V komentarjih je opazno tudi pomanjkanje konkretnih primerov kot podpore argumentaciji. Kandidati so pogosto navajali posamezne trditve, redkeje pa so jih podprli z ustreznimi primeri ali dodatnimi pojasnili, ki bi omogočili jasnejši vpogled v stopnjo njihovega razumevanja. Prav uporaba primerov se je izkazala kot eden od pomembnejših pokazateljev dejanskega razumevanja Platonovih pojmov in argumentov.

Med pogostejšimi pomanjkljivostmi velja omeniti še terminološke nejasnosti. Nekateri kandidati so zamenjevali ključne filozofske pojme ali uporabljali izraze, ki niso povsem ustrezali Platonovemu nauku. Med prevodoma *Države* pa obstajajo tudi razlike v izrazih, ki lahko vplivajo na uporabljeno terminologijo, zato je pri ocenjevanju potrebna posebna pozornost, da terminološke razlike same po sebi ne postanejo razlog za nižje vrednotenje odgovorov.

Splošni vtis je, da kandidati delo dobro poznajo in da imajo praviloma malo težav z obnavljanjem vsebine ter opisom osrednjih prispodob in vzgojnega sistema. Več izzivov pa jim povzroča filozofska interpretacija teh vsebin, zlasti razumevanje dialektike, nauka o idejah ter povezav med ontološkimi, spoznavnimi in političnimi vidiki Platonove filozofije.

Aristotel: *Nikomahova etika*

Število kandidatov: 17; povprečno število točk: 17,18; indeks težavnosti: 0,78; indeks diskriminativnosti: 0,14.

Kandidati so pri Aristotelu večinoma pokazali dobro poznavanje obravnavanih vsebin in dobro obvladovanje konceptualne mreže. Eseji so bili v pretežni meri kakovostni, posebnosti, ki bi pomembneje izstopale, ni bilo zaznati.

Kandidati so praviloma natančno in pravilno predstavili razlikovanje med hotenimi in nehotenimi dejanji. Ta del snovi je bil večinoma dobro razumljen in ustrezno pojasnjen. Pri nekaterih odgovorih je sicer umanjkala večja poglobljenost premisleka, vendar bistvenih težav na tem področju ni bilo opaziti.

Več težav se je pokazalo pri obravnavi odločitve. Ker so morali kandidati pojasniti, kaj je odločitev in kako je povezana s hotenimi in nehotenimi dejanji, se je ta vidik naloge izkazal za zahtevnejšega. Mnogi kandidati so imeli težave z razumevanjem pojma odločitve in z njegovo ustrezno razlago.

Manj težav so kandidati imeli pri predstavitvi Aristotelovega pojmovanja preudarnosti. Ta del odgovorov je bil boljši od razprav o odločitvi.

Splošni vtis je, da so kandidati pokazali dobro poznavanje Aristotelovega dela, pri čemer so bili posebej uspešni pri obravnavi hotenih in nehotenih dejanj, več izzivov pa jim je povzročalo razumevanje in pojasnjevanje pojma odločitve.

Descartes: *Meditacije*

Število kandidatov: 33; povprečno število točk: 18,09; indeks težavnosti: 0,82; indeks diskriminativnosti: 0,81.

Kandidati načeloma niso imeli težav s poznavanjem obravnavanega besedila in njegovim razumevanjem. Nobeno od zastavljenih vprašanj ni bistveno odstopalo po zahtevnosti, prav tako se nobeno ni izkazalo za poseben izziv, s katerim bi se kandidati teže soočali.

Številni dobro ocenjeni komentarji pa so si bili med seboj zelo podobni in so delovali naučeno. Čeprav so kandidati odgovorili na zastavljena vprašanja, odgovori večkrat niso vsebovali izrazitejših poudarkov in so sledili vnaprej oblikovanemu vrstnemu redu. Komentarji so zato učinkovali kot generični pregledi oziroma celostne predstavitve *Meditacij* in niso bili dovolj tesno povezani z vsebino izbranega odlomka.

Tokratni odlomek je neposredno obravnaval znameniti primer z voskom, nanj pa se je navezovalo tudi prvo vprašanje. Kljub temu kandidati tej problematiki pogosto niso namenili osrednje pozornosti. Pokazali so, da so primer z voskom sicer večinoma poznali in ga tudi ustrezno razumeli, vendar je bil način izpeljave komentarjev takšen, da se je zdelo, da bi primer v podobnem obsegu in na podobnem mestu vključili tudi tedaj, ko bi bil izbran povsem drugačen odlomek.

Kandidati so prednostno obravnavali druge znane primere iz Descartesovih *Meditacij*, zlasti primer s stolpom, šele nato pa primer z voskom, ki je bil neposredno povezan z izhodiščnim besedilom. Takšen generičen pristop k pisanju je pri nekaterih kandidatih vodil tudi v manj natančne oziroma pomanjkljive odgovore na zastavljena vprašanja.

Sklenemo lahko torej, da kandidati besedilo dobro poznajo in ga razumejo, vendar se pri delu komentarjev kaže težnja po reproduciranju vnaprej pripravljenih razlag, zaradi česar izhodiščni odlomek in njegova specifična problematika nista vedno obravnavana s potrebno pozornostjo.

Nietzsche: *H genealogiji morale*

Število kandidatov: 11; povprečno število točk: 15,41; indeks težavnosti: 0,70; indeks diskriminativnosti: –0,07.

Letos je bilo pri Nietzscheju opaziti večje število komentarjev, ki niso dosegli zahtevanega obsega. Kandidati so v več primerih napisali manj besed, kot jih predvidevajo navodila, kar je vplivalo tudi na poglobljenost njihove obravnave izbranega odlomka.

Pogosta pomanjkljivost komentarjev je bila, da so kandidati zgolj odgovarjali na zastavljena vprašanja v zaporedju, kot so bila navedena v izpitni poli, ne da bi pri tem premislili o celotni strukturi in notranji povezanosti komentarja. Ko so odgovorili na posamezna vprašanja, se je zdelo, kot da so svojo nalogo že opravili, pri tem pa niso upoštevali navodila, da mora komentar predstavljati celovito besedilo v obsegu približno 600 besed.

Kandidati so v komentarje večkrat neposredno vključevali besede in formulacije iz navodil oziroma vprašanj, namesto da bi jih samostojno preoblikovali, vsebinsko razvili in vključili v argumentirano razpravo. Pri tistih kandidatih, kjer se je pojavljala ta pomanjkljivost, so komentarji delovali shematično in niso razvili samostojne interpretacije obravnavane problematike.

Zaradi naštetih značilnosti je večji del komentarjev deloval površno in nepovezano, v njih pa je umanjkala izrazitejša pojmovna analiza. Kandidati so imeli največ težav prav z oblikovanjem zaokroženega filozofskega komentarja, ki bi posamezne odgovore povezal v smiselno celoto in presegel raven neposrednega odgovarjanja na zastavljena vprašanja.

Izpitna pola 2

Število kandidatov: 188; povprečno število točk: 16,95; indeks težavnosti: 0,77.

Vprašanje stvarnosti

1. *Razpravljajte o trditvi: Če bi bil smisel življenja znan vnaprej, bi življenje izgubilo ves pomen, saj ne bi bilo česa iskati.*

Število kandidatov: 17; povprečno število točk: 15,88; indeks težavnosti: 0,72; indeks diskriminativnosti: 0,83.

Kandidati so večinoma pokazali dobro poznavanje Sartrove in Camusove filozofije, zato so bili eseji vsebinsko ustrezni. Kandidati, ki so se odločili za ta naslov, so pokazali, da tematiko svobodne volje, determinizma in smisla življenja razmeroma dobro obvladajo.

Najpogostejša pomanjkljivost esejev ni bila poznavanje avtorjev, temveč globlja analiza njihovih stališč. Kandidati so Sartrovo in Camusovo misel sicer predstavili, redkeje pa so njuna stališča natančneje primerjali ali kritično ovrednotili. Pogosto so ostali na ravni povzemanja posameznih naukov.

Pri obravnavi Sartrove filozofije se je občasno pojavljalo poenostavljeno razumevanje tesnobe. Kandidati so jo večkrat povezovali zgolj s težo odločanja, redkeje pa z dejstvom človekove radikalne svobode in odsotnostjo vnaprej danih vrednot. Tudi pri Camusu so se pojavljale nekatere interpretativne nejasnosti. Del kandidatov je absurdizem razumel v smislu iskanja ali ustvarjanja smisla v nesmiselnem svetu, medtem ko je bistvo Camusovega stališča prej v uporu proti človekovi potrebi po dokončnem smislu.

Pri povezovanju tematike smisla življenja s problemom svobodne volje in determinizma so bili nekateri kandidati uspešnejši od drugih. Pogosto je umanjkala natančnejša analiza razmerja med obema problemoma. Večkrat so ostale nepojasnjene predpostavke, da determinizem nujno pomeni odsotnost smisla življenja ali da obstoj vnaprej danega smisla že sam po sebi pomeni determiniranost človekovega delovanja. Na splošno so kandidati filozofska stališča dobro poznali, manj prepričljivi pa so bili pri njihovi analitični obravnavi in medsebojnem povezovanju.

2. *Razpravljajte o trditvi: »Vse je voda.« (Tales)*

Število kandidatov: 16; povprečno število točk: 17,66; indeks težavnosti: 0,80; indeks diskriminativnosti: 0,64.

Kandidati so pokazali dobro poznavanje temeljnih naukov predsokratikov ter njihove odgovore na vprašanje o prapočelu (*arche*). Večina je ustrezno predstavila ključne mislece in njihove razlage izvora sveta, pri čemer večjih težav pri opisovanju posameznih stališč ni bilo opaziti.

Več zahtev pa je kandidatom povzročalo povezovanje predsokratske filozofije s poznejšo filozofsko tradicijo. Še posebej pri navezavi na Platona in Descartesa so bili odgovori pogosto površinski ali zgolj nakazani. Kandidati so večinoma poznali vsebino posameznih naukov, redkeje pa so uspeli jasno pokazati kontinuitete, razlike in filozofski pomen predsokratskih razprav za razvoj kasnejše metafizike in teorije spoznanja. Zato so bili kakovostnejši eseji, v katerih so kandidati predsokratske zamisli umestili v širši zgodovinski in problemski kontekst filozofije.

3. *Razpravljajte o trditvi: Česar nobena beseda ne more označiti, tega ni.*

Število kandidatov: 0; povprečno število točk: /; indeks težavnosti: /; indeks diskriminativnosti: /.

Vprašanje spoznanja

4. *Razpravljajte o trditvi: »Filozof se zaveda svoje ne-modrosti.« (Hadot)*

Število kandidatov: 1; povprečno število točk: 20; indeks težavnosti: 0,91; indeks diskriminativnosti: 0,61.

Kandidat je napisal odličen esej, v katerem je vprašanje zavedanja ne-modrosti obravnaval na podlagi dobrega in poglobljenega poznavanja filozofske tradicije. Pri razpravi se je navezoval predvsem na Descartesa, Locka, Huma in Kanta. Sklep je bil nekoliko manj razvit, prav tako bi lahko bila obravnava pojma modrosti bolj poglobljena. Več bi bilo lahko navezave na Sokrata in njegovo majevtiko, vendar te pomanjkljivosti niso bistveno vplivale na visoko kakovost komentarja.

5. *Razpravljajte o trditvi: Če trditev ni empirično dokazljiva, potem ni gotovo spoznanje, pač pa zgolj hipoteza.*

Število kandidatov: 10; povprečno število točk: 16,10; indeks težavnosti: 0,73; indeks diskriminativnosti: 0,78.

Kandidati so v esejih primerjali empirizem, racionalizem in Kantovo kritično filozofijo. Najpogosteje so se opirali na Locka, Descartesa in Kanta, redkeje pa tudi na Spinozo, Hegla ali korespondenčno teorijo resnice. Pri tem so praviloma pokazali zadovoljivo poznavanje temeljnih spoznavnoteoretskih stališč ter osrednjih pojmov, kot so izkustvo, razum, dvom in gotovost spoznanja.

Glavna pomanjkljivost esejev je bila, da so kandidati predstavili pregled posameznih teorij spoznanja, ne da bi jih dovolj jasno povezali z zastavljenim vprašanjem. Eseji so zato večkrat ostali na ravni opisovanja empirizma, racionalizma in Kantove sinteze, redkeje pa so se neposredno ukvarjali z vprašanjem razmerja med empirično dokazljivostjo, gotovostjo spoznanja in statusom hipoteze.

Ključni pojmi iz naslova, kot so empirična dokazljivost, gotovost, spoznanje in hipoteza, so pogosto ostali premalo analizirani. Kandidati so sicer izkazovali poznavanje filozofske snovi, vendar tega znanja niso vedno uporabili pri presoji naslovne trditve. Pri šibkejših esejih so se pojavljale poenostavljene ali netočne razlage posameznih avtorjev, pa tudi težave pri ohranjanju jasne argumentacijske linije. Boljši kandidati so znali povezati spoznavnoteoretske tradicije z vprašanjem gotovosti spoznanja, vendar je bila tudi pri boljših esejih poglobljena problemska obravnava razmeroma redka.

6. *Razpravljajte o trditvi: Heidegger je imel prav, ko je provokativno rekel, da »znanost ne misli«, saj v nasprotju s filozofijo znanstveno spoznanje ni nič drugega kot deduktivna izpeljava trditev iz splošnih aksiomov.*

Število kandidatov: 0; povprečno število točk: /; indeks težavnosti: /; indeks diskriminativnosti: /.

Vprašanje morale

7. *Razpravljajte o trditvi: Vzrok zla je nespoznanje samega sebe.*

Število kandidatov: 1; povprečno število točk: 17,00; indeks težavnosti: 0,77; indeks diskriminativnosti: 0,13.

Edini kandidat, ki je izbral ta naslov, je pripravil vsebinsko soliden esej, v katerem je naslovni problem obravnaval predvsem ob Aristotelovi in Kantovi etiki. Pokazal je temeljno poznavanje in razumevanje obeh filozofov ter poskušal njune etične poglede povezati z vprašanjem lastnih sposobnosti in moralnosti. Pri tem je več pozornosti namenil predstavitvi osnovnih značilnosti obeh etičnih teorij kakor pa neposredni analizi naslovnega problema. Pojem zla je razumel predvsem kot moralno slabo, brez bolj poglobljene analize samega pojma, prav tako je razmeroma malo pozornosti namenil vprašanju

(ne)spoznanja samega sebe. Aristotelova misel je bila v komentarju sicer posebej izpostavljena, vendar ne povsem celovito predstavljena.

8. *Razpravljajte o trditvi: Moralnost dejanja ni absoluten pojem, saj ga določa cilj, h kateremu stremi dejanje.*

Število kandidatov: 37; povprečno število točk: 16,64; indeks težavnosti: 0,76; indeks diskriminativnosti: 0,30.

Kandidati so naslov najpogosteje obravnavali s primerjavo utilitarizma in Kantove etike, v razpravo pa vključevali tudi Aristotela. Večinoma so pokazali dobro poznavanje temeljnih etičnih teorij ter njihovih osrednjih pojmov, kot so korist, sreča, dolžnost, moralni zakon, dobra volja in vrlina.

Pomanjkljivost več esejev je bila, da so ostali na ravni predstavitve posameznih teorij, brez dovolj neposredne navezave na naslovno vprašanje. Kandidati so redkeje analizirali, kaj pomeni trditev, da moralnost določa cilj dejanja, ter ali je moralnost mogoče razumeti kot absoluten pojem. Ključni pojmi iz naslova, zlasti absolutnost moralnosti, cilj in posledica dejanja, so ostali premalo razčlenjeni.

Pri nekaterih kandidatih so se pojavljale tudi poenostavljene razlage posameznih etičnih teorij, zlasti utilitarizma in Kantove etike. Pri Kantu so se pojavljale nejasnosti pri razumevanju dolžnosti in moralnega zakona, pri Aristotelu pa je bila povezava med etiko vrlin in naslovnim problemom večkrat površna. Več esejev je sicer kazalo dobro poznavanje snovi, vendar premalo problemske osredotočenosti. Boljši eseji so teorije uporabljali kot izhodišče za argumentirano razpravo o tem, kaj dejanje naredi moralno, ter primerjali prednosti in omejitve različnih etičnih pristopov. Najboljši eseji so pokazali jasno razumevanje problema, dobro navezavo teorij na naslov, tehtanje argumentov in oseben odnos do vprašanja.

9. *Razpravljajte o trditvi: Samo v zagovarjanju relativizma, torej odsotnosti univerzalnih etičnih standardov, smo lahko zares strpni v odnosu do drugih kultur, saj svojih vrednot ne bomo poskušali vsiljevati onkraj meja svoje kulture.*

Število kandidatov: 18; povprečno število točk: 15,69; indeks težavnosti: 0,71; indeks diskriminativnosti: 0,52.

Kandidati so naslov obravnavali skozi razpravo o moralnem relativizmu, kulturnih razlikah in strpnosti. Pogosto so relativizmu postavljali nasproti Kantovo etiko, redkeje pa tudi utilitarizem ali sklicevanje na človekove pravice. Večina je pokazala osnovno poznavanje obravnavanih teorij, vendar je bilo razumevanje relativizma pogosto poenostavljeno.

Najpogostejša pomanjkljivost je bila nezadostno razlikovanje med opisnim in normativnim relativizmom. Kandidati so relativizem pogosto razumeli predvsem kot ugotovitev, da imajo različne kulture različne vrednote, redkeje pa kot filozofsko stališče o veljavnosti moralnih sodb. Prav tako je večkrat umanjkala natančnejša obravnava pojma strpnosti in vprašanja njenih meja.

Več esejev je tudi večkrat ostalo na ravni splošnega pregleda različnih etičnih teorij ali zdravorazumskega razmišljanja o kulturnih razlikah, brez jasne navezave na naslovni problem. Redko so kandidati prepoznali težave, v katere zaide relativizem pri vprašanju strpnosti do nestrpnosti ali praks, ki kršijo temeljne pravice posameznika.

Boljši eseji so prav tu dosegli višjo raven: pokazali so, da relativizem lahko spodbuja odprtost do drugih kultur, vendar sam po sebi težko določi mejo, kdaj je treba neko kulturno prakso zavrniti. Pri srednje ocenjenih esejih je bilo veliko znanja o posameznih teorijah, vendar je bilo to znanje pogosto premalo problemsko uporabljeno.

Boljši eseji so se jasno osredotočili na vprašanje, ali je moralni relativizem res najboljša podlaga za strpnost. Ti kandidati so znali pokazati meje relativizma, uporabiti konkretne primere ter premisliti, ali bi boljšo podlago za strpnost lahko ponudile univerzalna etika, človekove pravice ali utilitaristična presoja posledic. Najboljši eseji niso ostali pri obnovi teorij, ampak so razvili argumentirano stališče, tehtali meje posameznih pogledov in pokazali oseben odnos do problema.

Posameznik in skupnost

10. *Razpravljajte o trditvi: Če ne bi bilo dogovora, ne bi bilo oblasti.*

Število kandidatov: 45; povprečno število točk: 19,01; indeks težavnosti: 0,86; indeks diskriminativnosti: 0,28.

Eseji so bili zelo kakovostni in so pokazali zelo dobro splošno seznanjenost kandidatov s filozofskimi problemi ter njihovo dobro razumevanje. Kandidati so naslovni problem večinoma ustrezno razumeli, uporabljali primerne pojme in oblikovali tehtne obravnave vprašanja. Pri tem niso zgolj povzemali filozofskih stališč, temveč so v razpravo vključevali različne pojmovne okvire in več filozofskih perspektiv.

Nekateri kandidati so zelo dobro poznali tradicijo družbene pogodbe, zlasti stališča Locka, Rousseauja in Hobbesa. Pri teh esejih se je včasih pokazala težnja k osredotočanju predvsem na argumente, ki podpirajo naslovno tezo, medtem ko je bilo manj poskusov obravnave alternativnih perspektiv. Le redki eseji so ostali na ravni obnavljanja snovi ali so vsebovali napačne interpretacije obravnavanih filozofskih vsebin.

11. *Razpravljajte o trditvi: Najpomembnejša vrlina zakonodajalca je pravičnost, saj mora poskrbeti za enakomerno porazdelitev dobrin, tako da vsak dobi to, kar si zasluži.*

Število kandidatov: 33; povprečno število točk: 15,86; indeks težavnosti: 0,72; indeks diskriminativnosti: 0,63.

Kandidati so večinoma pravilno prepoznali, da gre za vprašanje politične filozofije, in najpogosteje predstavljali stališča Marxa, Rawlsa in Nozicka, nekateri pa so v esej vključili tudi širši nabor avtorjev. Večina kandidatov je ustrezno predstavila posamezna stališča, vendar predvsem na deskriptivni ravni. Pogosto so pojasnili, kaj posamezni filozofi zagovarjajo, redkeje pa, zakaj zagovarjajo prav takšna stališča.

Kandidati so imeli precej težav z oblikovanjem uvoda in zaključka. V uvodih pogosto niso problematizirali naslovne trditve in niso analizirali ključnih pojmov iz naslova, zlasti vprašanja pravičnosti in zaslug za družbene dobrine. Tudi zaključki so bili pogosto šibkejši, saj kandidati predstavljenih stališč niso tehtali glede na izbrani kriterij, temveč so se omejili na osebna prepričanja ali na ugotovitev, da obstajajo različni pogledi.

Čeprav so kandidati večinoma izkazali dobro poznavanje osnovnih pojmov in teorij, je bilo manj esejev, ki bi predstavljene poglede neposredno povezali z izhodiščnim problemom. Pogosto so bile Marxova, Rawlsova in Nozickova perspektiva predstavljene shematično, brez medsebojne primerjave ali kritične presoje njihovih posledic za razumevanje pravičnosti, meritokracije, socialne države ali kapitalizma.

12. *Razpravljajte o trditvi: Pot v pekel je vedno tlakovana z najboljšimi nameni, zato nobena utopija ni vredna uresničitve.*

Število kandidatov: 5; povprečno število točk: 16,30; indeks težavnosti: 0,74; indeks diskriminativnosti: 0,91.

Tudi za ta naslov so opažanja precej podobna kot za prejšnjega.

Filozofija religije

13. *Razpravljajte o trditvi: »Credo quia absurdum est. (Verujem, ker je absurdno.)« (Tertulijan)*

Število kandidatov: 0; povprečno število točk: /; indeks težavnosti: /; indeks diskriminativnosti: /.

14. *Razpravljajte o trditvi: Zakoni morale ne izvirajo od minljivega človeka; večni so, dani od Boga.*

Število kandidatov: 1; povprečno število točk: 17,00; indeks težavnosti: 0,77; indeks diskriminativnosti: /.

Pri takšni temi kandidati le redko neposredno obravnavajo osrednje vprašanje razmerja med etiko in religijo, to je vprašanje utemeljitve absolutnega moralnega zakona ter razmerja med posrednim in neposrednim izvorom moralnosti. Pogosto razmišljajo ob robu problema ali celo postavijo pod vprašaj smiselnost same razprave.

Pri kandidatu, ki je izbral naslov, je opazno tudi pomanjkljivo poznavanje Kantovih postulatov praktičnega uma, ki bi bili za obravnavo naslova ključni. Med pomembnejšimi težavami se pojavlja nekritično privzemanje vnaprejšnjih izhodišč, zlasti stališča, da Bog ne obstaja ali da je znanstvena metoda edina pot do spoznanja. Takšna nepreizprašana izhodišča pogosto onemogočajo smiselno filozofsko obravnavo naslovnega problema in vodijo v notranje protislovne argumentacije.

15. *Razpravljajte o trditvi: Kadar Bogu poskušamo določiti lastnosti, kot so dobrota, lepota, pravičnost, ga s tem naredimo podobnega človeku, kar pomeni, da zgrešimo njegovo bistvo.*

Število kandidatov: 4; povprečno število točk: 15,13; indeks težavnosti: 0,69; indeks diskriminativnosti: 0,39.

Večina kandidatov je naslovni problem sicer obravnavala, vendar je bilo poznavanje ključnih filozofskih pristopov k govoru o Bogu zelo omejeno. Eseji skoraj ne omenjajo razlik med pozitivnim, negativnim (apofatičnim) in analogičnim govorom o Bogu, prav tako je skromen nabor relevantnih mislecev, ki se večinoma omejuje na Ksenofana. Posamezni kandidati so razmislek uspešno povezali z Descartesovim ontološkim argumentom, vendar bi bila za celovitejšo obravnavo potrebna širša uporaba avtorjev in konceptov, povezanih z apofatizmom, analogijo biti ter fenomenologijo religiozne izkušnje.

4.4 Najpogostejši nepravilni odgovori kandidatov

Iz odgovorov kandidatov in ugotovitev ocenjevalcev izhajajo naslednje pogostejše pomanjkljivosti in nepravilnosti:

- težave pri prehodu od opisovanja filozofskih stališč k njihovi razlagi, primerjavi in kritični presoji; številni odgovori ostajajo na deskriptivni ravni ter ne pojasnijo, zakaj posamezni avtorji zagovarjajo določena stališča,
- generični komentarji in eseji, ki niso dovolj tesno povezani z izhodiščnim odlomkom ali naslovnim problemom ter bi jih bilo mogoče uporabiti pri različnih temah,
- pomanjkljiva analiza ključnih pojmov iz naslova oziroma odlomka ter prešibka navezava predstavljenih teorij na zastavljeno filozofsko vprašanje,
- šibkejša argumentacija, pomanjkanje konkretnih primerov in redkejše oblikovanje samostojnih, utemeljenih stališč ter pomanjkljivosti pri strukturi esejev, zlasti pri oblikovanju uvodov in zaključkov, povezovanju posameznih delov besedila v smiselno celoto ter umeščanju odlomka v širši filozofski kontekst,

- pri Platonu neustrezno razumevanje nauka o idejah, dialektike ter razmerja med mnenjem in vednostjo; kandidati pogosto opisujejo vzgojo filozofov, težje pa pojasnijo njen filozofski namen,
- pri Descartesu težnja k naučenim, vnaprej pripravljenim razlagam; kandidati pogosto niso dovolj pozornosti namenili primeru z voskom, ki je bil v središču izbranega odlomka,
- pri vprašanjih iz spoznavne teorije in etike pogosto naštevanje teorij in avtorjev brez natančnejše analize naslovnih pojmov (npr. gotovost spoznanja, hipoteza, moralnost, relativizem, strpnost).

5 Zunanje ocenjevanje in ugovori

5.1 Zunanje ocenjevanje

V maju je bil izveden redni seminar za zunanje ocenjevalce.

5.2 Ugovori na oceno in način izračuna izpitne ocene

Na oceno sta ugovarjala dva kandidata. Po rešitvi ugovorov je bila ena sprememba točk in ena sprememba ocene.

6 Povzetek

6.1 Ocena uspeha kandidatov

Letošnje leto se je spomladanskega izpitnega roka mature pri predmetu Filozofija udeležilo enako število kandidatk kot lani, tj. 188, kar je, skupaj z lanskim letom, najvišje število v zadnjih osmih letih. Na prvi izpitni poli, ki je posvečena komentarju odlomka izbranega filozofskega besedila, so kandidatke dosegle v povprečju 17,62 točke, kar je relativno visoko povprečje glede na pretekla leta. Na drugi poli so se tokrat kandidatke odrezale nekoliko slabše v primerjavi z lanskim letom, saj so zbrale 16,95 točke (lani: 17,73 točke), kar je zelo blizu osemletnega povprečja.

Pri komentarju besedila je po številu izbir znova izstopala Platonova *Država*, ki je dosegla osemletni vrh, saj je ta komentar izbralo kar 127 kandidatk, kar je nekaj več kot dve tretjini vseh. Vrh je doseglo tudi povprečno število točk, in sicer 17,75 točke. Zanimanje za *Nikomahovo etiko* je bilo v nasprotju z lanskim letom skromno, saj je ta naslov izbralo le 17 kandidatk, kar je izenačenje z drugim najnižjim številom v zadnjih osmih letih, pri čemer je bilo število zbranih točk (17,18) blizu večletnega povprečja. Se pa je vnovič nekoliko povišalo zanimanje za Descartesa, saj je ta komentar izbralo 33 kandidatk, ki so dosegle v povprečju 18,09 točke, kar je sicer najvišji povprečni rezultat med letošnjimi komentarji in je le malo pod večletnim povprečjem, saj imajo Descartesovi komentarji tradicionalno visoke točke. Tako kot že prejšnji dve leti je tudi letos Nietzscheja izbralo 11 kandidatk, ki pa so dosegle relativno skromen rezultat (15,41 točke), kar je več kot točko in pol pod osemletnim povprečjem. Glede izbire komentarjev lahko opazimo, da se trend neuravnoteženega izbora avtorjev iz preteklih let ne le nadaljuje, temveč celo povečuje, pa čeprav si komisija že četrto leto prizadeva, da bi pri kandidatkah vzbudila bolj enakomerno zanimanje za vsa dela.

Letos smo bili priča obratu zanimanja pri esejih, saj največje število kandidatk ni izbralo naslova s področja etike (56 kandidatk), pač pa iz politične filozofije (83). Takšni obrati so redki, niso pa novost, saj se je tudi leta 2021 že zgodilo, da je bilo zanimanje za politiko večje od etike. Kljub vsemu pa je letošnje število za politično filozofijo doseglo vrh in presega osemletno povprečje za skoraj 30 kandidatk, poleg tega pa so bile kandidatke na tem področju precej uspešne, saj je bila denimo povprečna število točk pri prvem naslovu iz politike, ki ga je izbralo 45 kandidatk, 19,01. Trend relativnega nezanimanja za spoznavnoteoretsko tematiko se je nadaljeval tudi letos (11 kandidatk), medtem ko je naslov iz ontologije izbralo najvišje število kandidatk v zadnjih osmih letih (33). Letos je, glede na lansko leto, veliko kandidatk izbralo eksistencialistično tematiko (17), medtem ko je tradicionalno ontološko temo izbralo 16 kandidatk. Čeprav je bila filozofija religije znova deležna najmanjšega zanimanja, pa je število kandidatk, ki so izbrale ta esej, v primerjavi s preteklimi leti znova nekoliko naraslo (5), saj je v preteklih petih letih naslov s tega področja izbrala 1 ali 2 kandidati. Še bolj razveseljivo pa je dejstvo, da so povprečne točke pri teh naslovih odstopale navzgor, čeprav še zmeraj niso dosegale povprečnih točk preostalih disciplin. Tudi letos je sicer povprečno število točk pri komentarju višje kot pri eseju, in sicer za nekaj več kot pol točke, kar je podobno kot v nekaterih preteklih letih.

Struktura izpitnih pol ostaja zasnovana tako, da prva izpitna pola zahteva komentar izbranega odlomka iz enega od predpisanih filozofskih del, druga pa poglobljeno obravnavo izbrane filozofske teme. Pri komentarju dodatna vprašanja kandidatke usmerjajo k obravnavi posameznih vidikov odlomka in njihovega mesta v celotnem delu. Najboljši komentarji zato ne kažejo le dobrega poznavanja besedila, temveč izhajajo iz specifičnosti odlomka, pojasnjujejo filozofski pomen obravnavanih pojmov in jih umeščajo v širši kontekst avtorjeve misli. Najboljši eseji ne ostajajo pri predstavljanju filozofskih stališč, ampak jih primerjajo, kritično presojajo in uporabljajo pri oblikovanju samostojnega, argumentiranega odgovora na zastavljeni problem. Širok nabor ponujenih naslovov pri seminarskih nalogah kandidatkam omogoča, da obravnavajo tematike, ki jih posebej zanimajo. To lahko vsaj deloma pojasni, zakaj so dosežki pri seminarskih nalogah praviloma višji kot pri zunanjem delu mature.

Analiza odgovorov je pokazala, da kandidatke večinoma dobro poznajo obravnavano snov. Pri komentarjih so praviloma pokazale dobro poznavanje besedil in temeljnih pojmov, pri esejih pa dobro seznanjenost s filozofskimi teorijami, avtorji in tradicijami. Popolno nepoznavanje snovi je bilo redko, manjši delež nalog pa je izstopal po samostojnem premisleku, problemski osredotočenosti in jasni argumentaciji. Osrednja težava je bil prehod od obnavljanja znanja k samostojni filozofski razpravi. Številni komentarji in eseji so ostajali deskriptivni ali generični ter premalo povezani s konkretnim odlomkom oziroma naslovno trditvijo. Kandidatke so znale predstaviti posamezna stališča, redkeje pa so jih pojasnile, primerjale ali kritično ovrednotile. Pogoste so bile tudi pomanjkljiva analiza ključnih pojmov, šibkejša argumentacija ter težave pri oblikovanju povezanega besedila. Kljub tem pomanjkljivostim lahko dosežke ocenimo pozitivno. Večina odgovorov je pokazala dobro ali zelo dobro poznavanje filozofskih problemov in tradicije. Pri nadaljnjih pripravah bi bilo smiselno več pozornosti nameniti pojmovni analizi, navezavi teorij na izhodiščni problem ter razvijanju samostojne argumentacije. Dosežki hkrati pričajo o zavzetem delu učiteljic, ki kandidatke pripravljajo na maturo.

6.2 Ocena kakovosti izpitnih pol

Izpitne pole so bile ustrezno in kakovostno pripravljene. Odlomki v prvem delu izpita so omogočali pripravo vsebinsko bogatih komentarjev, pri katerih so kandidatke lahko pokazale tako poznavanje besedila kot tudi sposobnost njegove interpretacije ter argumentirane obravnave. Izbor odlomkov je omogočal tudi jasno razlikovanje med poglobljenimi in natančnimi komentarji ter bolj površinskimi odgovori, ki so ostajali predvsem na ravni obnove. Tudi esejski naslovi so bili kakovostno oblikovani in so zajemali raznolike filozofske probleme. Kandidatkam so omogočali razvijanje argumentacije ob uporabi različnih stališč in filozofskih tradicij. Seminarska naloga kot tretji del izpita pa omogoča poglobljeno in samostojno obravnavo izbrane teme ob strokovni podpori učiteljice. Rezultati maturitetnega izpita, povratne informacije učiteljic, ki kandidatke pripravljajo na maturo, ter razprave ocenjevalk, pripravljavcev in članic DPK SM za filozofijo kažejo, da je sedanja struktura izpita ustrezna in jo je smiselno ohraniti. Razlogov za bistvene strukturne spremembe zato ni, komisija pa si v stalnem dialogu z različnimi deležniki še naprej prizadeva izboljševati posamezne izpitne komplete.

6.3 Druge ugotovitve

Med pisanjem maturitetnega izpita iz filozofije ni bilo posebnosti. Izvedenci so proučili dva ugovora na spomladanskem roku, kar je nekoliko manj kot lani.